

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XXII. De Nerviis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

tur, quamvis fortunam à populo Romano pati, quam ab his per cruciatum interfici, inter quos dominari confesserent.

Ceterum, post Cæsaris tempora, quum nova in eadem provinciâ Belgicâ nomina Agrippinensium, Gugernorum, Sunicorum, Tungrorum, & alia, in antiquissimis nationibus, abolitis priscais vocabulis, orirentur: Atuatice quoque (quâ de causâ, haud faciliè dixerim) veterem suam adpellationem in novum BETHASIORUM vocabulum mutarunt. unde illud à nemine auctorum memoratum reperitur, nisi ab uno Dione, in historiâ rerum Cæsaris; hoc verò apud Plinium, ac maximè apud Tacitum celebre habetur. Plinius lib. IV, cap. XVII: *A Scaldi incolunt exera Toxandri, pluribus nominibus: deinde Menapii, Morini, Oromansaci, juncti pago, qui Gessoriacus vocatur; Brianni, Ambiani, Bellovaci, Caleti. introrsus Vellocaffi, Atrebatas, Nervii liberi, Veromandui, Sveconi, Sueffiones liberi, Silvaneetes liberi, Tungri, Sunic, Bethasi.* Tacitus historiæ. IV: *Claudius Labeo pollicitus, si presidium daretur, iturum in Batavos, & potiore civitatis partem ad societatem Romanam retracturum: acceptâ peditum equitumque modicâ manu, nihil apud Batavos ausus, quosdam Nerviorum Bethasiorumque in arma traxit. Et postea: Civilis societate Agrippinensium auctus, proximas civitates affectare, aut adversantibus bellum inferre statuit. occupatisque Sunicis, & juventute eorum per cohortes compositâ: quò minus ultra pergeret, Claudius Labeo Bethasiorum, Tungrorumque, & Nerviorum tumultuariâ manu restitit: fretus loco, quia pontem Mose fluminis anteciperat. Pugnabaturque in angustiis ambigue, donec Germani tranantes, terga Labeonis invasere. Simul Civilis, ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, & clarâ voce, Non ideo, inquit, bellum sumimus, ut Batavi & Treveri gentibus imperent. procul hac à nobis arrogantiâ. accipite societatem. transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem mavultis. Movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus, ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, universam eî gentem dedidere. Labeo, antequam circumveniretur, profugit. Civilis Bethasios quoque ac Nervios in fidem acceptos, copiis suis adjunxit. Ut antè à Cæsare Eburones, Atuatice, ac Nervii sic heic à Tacito, Tungri, Bethasi, & iidem Nervii, ordine inter se junguntur. Est hodiè vicus in Brabantia, ad lavam Getæ ripam, inter duo opida Halen & Leeve situs, vulgari vocabulo Beets. quem à priscais Bethasiis nomen habere uti adseverare nolim, sic indubitatum habeo. Bethasios heic coluisse.*

30 Opida in Bethasiorum finibus duo dumtaxat à veteribus auctoribus notata reperio: GEMINIACUM, & PERVICIACUM: eaque ipsa in itinerariis; quæ sic referunt:

Tabulæ;		Antonini;	
<i>Bacaco Nervior.</i>		<i>Bagacum</i>	
<i>Vogodorgiaco</i>	XII.	<i>Vodgoriacum</i>	XII.
<i>Geminico vico</i>	XVI.	<i>Geminiacum</i>	X.
<i>Pernaco</i>	XLIII.	<i>Perniciacum</i>	XXII.
<i>Atuaca</i>	XVI.	<i>Aduagam Tongrorum</i>	XLIII.

40 *Bagacum Nerviorum esse hodiè Hænoniæ opidum Bavay, infra docebo. ab hoc ad Tungrorum Atuatice directum iter agitur per opida Binche, Gemblours, Pervis. unde certum fit, Gemblours esse GEMINIACUM; Pervis autem PERVICIACUM. nam in hoc v. facili lapsu in n. vitari potuit. Notitia imperii militeis habet Geminiacenses; haud dubiè ab hoc Geminico cognominatos. Idem locus Sigeberto adpellatur Gemmelacum; & aliis Gemblacum: unde tandem factum Gemblours. In tabulâ utriusque loci nomina sunt vitata. numeri autem in utroque itinerario omnes corrupti. quidpe à Bavay ad Gemblours millia passuum hodiè numerantur circiter XL. hinc ad Pervis VI: & porrò ad Tongeren XXX.*

C A P. XXII.

De NERVIIIS:

50 **A**Tuatice igitur, sive Bethasie continuabantur ab meridie NERVII. Quos Germanos fuisse, testis est Strabo lib. IV: *Τησιπαις δὲ αὐτοῦ Νεβίοις, καὶ τὴν Γερμανικὴν ἔθνη*. id est; *Treveri junguntur Nervii, & ipsi Germanica gens. item Tacitus, in libro de Germaniâ: Treveri & Nervii circa affectationem Germanica originis ultro ambitiosi sunt; tamquam per hanc gloriam sanguinis à similitudine & inertia Gallorum separentur. Nomen eorum bifariam apud Strabonem Græcè perscriptum legitur. primo loco est Νεβίοις, ut modò relatum: mox postea Νεβίοις; ut & in epitomâ Appiani de rebus Gallicis. Variasse Strabonem in tam paucis verbis idem vocabulum, non credibile est.* quia

quia autem apud Appianum est *Νεγβιοι*: sic Strabonem quoque priore loco scripsisse iudico. quamquam Dionis quoque lib. xxxix, & xl, & item Ptolemæo sint *Νεβιοι*. Ceterum terminus Nervii fuit ab septemtrionibus idem, qui Atuaticis à meridie. ab ortu Mosæ flumine, primùm à v illis populis, qui uno nomine antea *Germani*, mox *Tungri* dicti fuere; deinde à Treveris separabantur. Hos omneis confineis fuisse Nervii, jam antea comprobatum est. A meridie Rhemos attigisse, inde colligo, quòd Cæsar, comment. v, *Arduennam silvam, per medios fineis Trevirorum, à flumine Rheno ad initium Rhemorum pertinere*, adferebat. commentario autem vi, eandem *ab ripis Rheni, finibusque Trevirorum, ad Nervios pertinere* ait. idem utrobique ad Mosam; ut in Treveris docui. Mosâ quidpe Nervios pariter ac Rhemos à Treveris segregabat. Cæsar comment. ii, *Axonam flumen*, quod nunc accolis *Aisne* vulgò dicitur, *in extremis Rhemorum finibus esse*, tradit. id uti efficiatur, terminum inter Rhemos Nerviosque statuo, lineam ab Mosâ flumine & monasterio *Dellain* ad opidum *Vervin* ductam. Hinc aliâ lineâ ad fonteis Sabis amnis, & hinc item aliâ ad opidum *Crevecœur* Scaldi impositum, à Veromanduis distingvo. Ab occasu, ipso Scalde Camaracum usque ab Ambianis; hinc verò ad Scarpæ confluentes ab Atrebatibus dirimebantur. Cæsar comment. ii: *Ab eo loco in fineis Ambianorum pervenit. qui se suaque omnia sine morâ dederunt. Eorum fineis Nervii attingebant. & mox de iisdem Nervii: Quum per eorum fineis triduo iter fecisset, inveniebat ex captivis, Sabin flumen ab castris suis non amplius millia passuum decem abesse: trans id flumen omneis Nervios confedisse, adventumque ibi Romanorum expectare, unâ cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis suis.* A dictis Scarpæ Scaldisque confluentibus ad opidum usque *Aeth*, lineâ ab iis populis Nervios distermino, qui sub eorum fuere imperio: ut proximo capite ostendam. Continentur hodiè regiones his finibus istæ: Namurcensis comitatus pars inter Mosam & Sabin; in quâ castellum Namurcense: hinc ea regio, quæ inter dictos amneis vulgò vocatur *basse Bourgogne*, id est, *Burgundia inferior*; in quâ opida, *Fosse, Charlemont, Mariebourg, Sautour, Philippeville, Florennes, Walcourt, Tuin, Marchien au pont*. deinde Hænoniæ maxima pars; in quâ opida, *Beaumont, Chimay, Liesse, Avènes, Landrechies, Barlamont, Maubeuge, Bavay, Quésnoy, Valenchiennes, Condé, S. Guillain, Mons, Chievre*. nec non è Picardiâ Tirassiensis ducatus portio; in quâ opida *Chapelle en Tirasse, & Maubert fontaine*. item Camaracensis agri pars; in quâ opida *Cambray & Chasteau en Cambresis*.

De filvis ac paludibus Nerviorum, infra in descriptione Arduennæ silvæ, pluribus diceretur.

Opida eos habuisse jam Cæsar's ætate, ex hujus commentar. ii liquet. Quum eam gentem ad Sabin flumen prope ad internecionem redegisset; reliquos, qui supererant, *ut in miseros ac supplices usus misericordiâ videretur, diligentissimè conservavit; suisque finibus atque opidis uti iussit*.

Caput gentis est apud Ptolemæum *Βαγανον, Baganum*. quod Antonino est *Bagacum*; & tabulæ itinerariæ *Bacacum Nerviorum*: ubi primariæ urbis figurâ depictum visitur. *BAGACUM*, ut medium inter duo reliqua vocabula, emendatissimum existimo. & facilis fuit interitus tertiæ partis elementi x apud Ptolemæum. Id nunc opidum esse Hænoniæ *Bavay*, cum nominis similitudo, tum itinera comprobant, in diversas hinc parteis ducentia. Nam uti à *Camaraco* nunc est *Cambray*, & à *Tornaco Tournay*; sic à *Bagaco*, mutato *g* in *v*, factum *Bavay*, quasi *Bagay*. Itinera sic habent:

Tabulæ;		Antonini;	
<i>Camaraco</i>		<i>Camaracum</i>	
<i>Hermoniacum</i>	XL.	<i>Bagacum</i>	XVIII.
<i>Bacaco Nervior.</i>	VIII.	<i>Vodgoriacum</i>	XII.
<i>Vogodorgiaco</i>	XII.	<i>Geminiacum</i>	X.
<i>Geminico vico</i>	XVI.	<i>Perniciacum</i>	XXII.
<i>Pernaco</i>	XLIII.	<i>Aduagam Tongrorum</i>	XIII.
<i>Atuaca</i>	XVI.		

Tabulæ;

Antonini;

<i>Turnacum</i>		<i>Tornacum</i>	
<i>Ponte Scaldis</i>	XII.	<i>Ponti Scaldis</i>	XII.
<i>Bacaco Nervior.</i>	X.	<i>Bagacum</i>	XII.
<i>Duronum</i>	XI.	<i>Duronum</i>	XII.
<i>Vironum</i>	X.	<i>Verbinum</i>	X.
<i>Nintiaci</i>	XIII.	<i>Catusiacum</i>	VI.
<i>Auxenna</i>	IX.	<i>Minaticum</i>	VII.
<i>Durocortoro</i>	X.	<i>Auxenna</i>	VIII.
		<i>Durocordoro</i>	X.

10

Hæc omnia in opidum *Baway* convenire, partim supra in Atuatucis ostensum, partim infra ex singulorum locorum interpretatione patebit. Cæsar ab secundâ expeditione Britannicâ reversus, quum legiones in diversas Galliarum partes hibernandi causâ distribueret; in Nervios unam cum Q. Cicerone legato se misisse testatur comment. v. hiberna hujus legionis fuisse ad *Bagacum*, principem Nerviorum urbem; quemadmodum alterius legionis, & v cohortium, quibus legati Cotta ac Sabinus, ad Atuatucam, Eburonum caput; ex dicto commentario erui posse censeo. Magnum huic rei argumentum capere licet è distantia hibernorum. Ambiorix igitur, Eburonum rex, hiberna Cottæ ac Sabini ad Atuatucam quum nequidquam oppugnasset, per dolum ac fraudem, extra castra legionem opprimere se posse sperans; *militibus ex hibernis, aut ad Ciceronem, aut ad Labienum deducere legatis svadet; quorum alter millia passuum circiter 1, alter paullo amplius abesset.* Cæsar autem, postquam Ciceronem ab Nerviorum obsidione liberasset; *Interim ad Labienum, inquit, per Rhemos, incredibili celeritate, de victoriâ Cæsaris fama perfertur; ut, quum ab hibernis Ciceronis millia passuum 1 abesset, eoque (ad hiberna Ciceronis) post horam IX diei Cæsar pervenisset, ante mediam noctem ad portas castrorum Labieni clamor oriretur, quo clamore significatio victoriæ gratulatioque ab Rhemis Labieno fieret.* Vnde liquidò perspicitur, terna hæc castra tamquam in triquetra figurâ, æqualibus undique ferè lateribus, fuisse posita. Labieni castra, Cæsar tradit in eodem commentario antea, fuisse *in Rhemis, in confinio Trevirorum.*

30 Treviros Rhemorum attigisse finem inter duo loca Mosæ imposita, *Montegny & Dellain*, supra ostensum est. circa hanc igitur ripam castra Labieni ponenda sunt. De his sic Cæsar eodem commentario postea: *Dum hæc à Cæsare geruntur, Treviri, magnis coactis pediatibus equitatusque copiis, Labienum cum unâ legione, quæ in Rhemorum finibus hiemaverat, adoriari parabant. jamque ab eo non longius bidui viâ aberant, quum duas venisse legiones, missu Cæsaris, cognoscunt. Postis castris à millibus passuum xv, auxilia Germanorum expectare constituunt. Labienus, hostium cognito consilio, sperans temeritate eorum fore aliquam dimicandi facultatem; v cohortium presidio impedimentis relicto, cum xxv, magnoque equitatu, contra hostem proficiscitur; & mille passuum intermisso spatio, castra communit. Erat inter Labienum atque hostem difficili transitu flumen, ripisque præruptis. hoc neque ipse transire habebat in animo, neque hostes transituros existimabat. & mox de hostibus: Flumen transire, & iniquo loco prælium committere, non dubitant.* Treviri, castra Labieni oppugnaturi, cum copiis suis ad proximos Rhemorum finem, & Mosam amnem, qui xv millia passuum ab castris Labieni aberat, progrediebantur. auditoque, duas à Cæsare auxilio missas Labieno legiones; castra illic posuerunt in suis finibus, & dextrâ amnis ripâ; Germanorum auxilia expectaturi. Labienus ab hibernis suis contra Treviros profectus, mille passibus ab amne & Trevirorum castris castra locavit sua. Eo amnem transire non auso, Treviri vado transiunt, prælioque à Romanis vincuntur. xv igitur millia passuum castra Labieni in occidentem versus ab Mosâ amne abfuerunt, in Trevirorum confinio, id est, haud longè à Trevirorum finibus, & Mosâ, termino Rhemos inter Trevirosque, in finibus Rhemorum.

50 Ortellius triangulum illum castrorum situm, cujus singula latera 1 millia passuum contineant, quamstrictissimè, ex fide atque auctoritate Cæsaris, observans; ita trina hæc hiberna locavit, uti una sint ad Atuatucam Tungrorum; de quibus dubitare ei non licuit; altera haud procul Flandriæ opido *Oudenarde*; tertia in eâ regione, quam inferiorem Burgundiam vulgò vocari dixi, ad vicum *Cerf fontaine*, medio ferè situ inter opida *Mariebourg & Beaumont*. Verùm hac ratione duo magna absurda admittenda video. primum est: quum Cæsar Axonam flumen in extremis Rhemorum finibus fluere adseveret; nimis vastos atque enormes heic Ortellius tribuit Nervii fines ab opido *Oudenarde* ad agros usque Axonæ propinquos: quâ re clientibus Nerviorum, de quibus infra dicam, agri relinquuntur ferè

ferè nulli. alterum est; si hiberna Labieni ad vicum *Cerf fontaine* colloces; nimum am-
 plos jam è diverso agrorum finis Rhemis attribues, à Matronà amne ad dictum usque
 vicum, prope Sabin flumen: simulque ingentis jam iterum mendacii vel erroris argues
 Cæsarem, qui extremos versùs septentrionem Rhemorum finis haud ita procul Axonà
 statuit; quum ab dicto vico multo majus sit spatium ad Axonam, quàm hinc ad Matro-
 nam, terminum Rhemorum simul ac totius Gallix Belgicæ. Propius igitur Axonam La-
 bieni castra admoveamus necesse est. Hoc autem si feceris, intervallum certè, inter ca-
 stra Cottæ Sabinique, & inter castra Labieni, jam non paullo, sed multis millibus su-
 perabit l illa millia, quæ Cæsar tradit. unde tandem necessario sequetur argumento, si-
 dem auctoritatemque Cæsaris super dimensione intervallorum inter trina ista, Cottæ, Ci-
 ceronis, Labienique hiberna, haud perinde ducendam. Ac sanè pluribus certisque indi-
 ciis infrà in Arduennæ silvæ descriptione constabit, Cæsarem rarò in demetiendis aut ad-
 notandis locorum intervallis adhibuisse diligentiam. Ergo quia Labieni hiberna longius
 ab Cottæ hibernis removeere opus fuit; Ciceronis quoque hiberna ab eisdem Cottæ hi-
 bernis longius l millibus passuum proferre liceat; ad opidum scilicet *Bagacum*, Nervio-
 rum caput. Ab hoc jam ad *Atuatucam*, Cottæ castra, millia sunt passuum lxx. totidem
 millia ab eodem in Rhemos usque, xv circiter millia passuum à Treverorum confinio &
 Mosâ amne, si demetiariis, uti æquale hoc ex Cæsaris sententia fiat intervallum cum illo
 ad *Atuatucam*; incidet in ipsum propè flumen Axonam, xv circiter millibus supra vicum
Ligny: ubi flumen id xvi millia ab Mosâ abest. Hic igitur locus Labieni castris, quæ suprâ
 ex Cæsaris narratione descripsi, quàm optimè respondet. cui etiam a quationis commo-
 ditas in ipso Axonà rectè convenit: ea quidpe in castrorum metationibus cummaximè
 spectari solet.

Reliqua loca antiqua in Nerviorum finibus memorantur, *Camarcum*, *Pons Scaldis*,
Vodogoriacum, & *Fanum Martis*. CAMARACUM itinerariorum extra controversiam ho-
 diè est opidum Scaldi impositum, Germanis *Camerick*, Gallis *Cambray* dictum. Libellus
 provinciarum civitatumque Gallix, vocat *Civitatem Camaracensium* in secundâ Belgicâ.
Pontem eadem itineraria sic referunt:

Tabulæ:		Antonini:	
<i>Turnacum</i>		<i>Tornacum</i>	
<i>Ponte Scaldis</i>	XII.	<i>Ponti Scaldis</i>	XII.
<i>Bacaco Nervior.</i>	X.	<i>Bagacum</i>	XII.

A *Tournay* ad *Bavay* millia sunt xxv lll. desunt igitur iv apud Antoninum, & v in ta-
 bulâ. Medio ferè itineris cursu occurrit hodiè opidum *Condé*, Scaldi ponte junctum, qui
 locus ex nomine, P mutato in C, simulque situ atque intervallo, haud dubiè vetus ille est
 PONS SCALDIS.

Alter ille locus sic refertur in iisdem itinerariis:

Tabulæ;		Antonini;	
<i>Bacaco Nervior.</i>		<i>Bagacum</i>	
<i>Vogodorgiaco</i>	XII.	<i>Vodogoriacum</i>	XII.
<i>Geminico vico</i>	XVI.	<i>Geminiacum</i>	X.

A *Bavay* ad *Gemblour*: millia esse xl, jam antè dixi. unde patet, quàm corrupti heic sint
 numeri millium. Vicus hodiè est, in itinere inter dicta opida, xi millibus à *Bavay* distans,
 vulgari vocabulo *Gaury*. quem ex intervallo, itineris tractu, ac vocabulo, VODOGORIA-
 CUM esse judico: dici autem hodiè *Gaury*, quasi *Goriacum*; prioribus duabus syllabis amif-
 sis. quod aliis quoque locis accidit. sic in Sequanorum finibus vicus, veteri nomine *Epo-*
manduriv, nunc vocatur *Mandure*, haud procul opido *Montbelliard*: sic *Argentoratum*, nunc
Strasburg; sic *Marcodurum Vbiorum*, nunc *Duren*: & id genus alia.

FANUM MARTIS memorat Notitia imperii, hoc modo: *Præfectus Latorum Nervio-*
rum Fanomantis, Belgicæ secunda. Vbi *Fano Martis* legendum esse, comprobatur Eginhardi
 historia; ubi in translatione divorum martyrum Marcellini ac Petri, *Fanomartensis* fit
 mentio circa Valentinianas ad Scaldim. idem locus in vitâ divi Gaugerici, episcopi Ca-
 maracensis, disertè vocatur *Fanum Martis*. Ortelius interpretatur hodiè *Fanum divi Salvii*,
 mille ac trecentis circiter passibus à Valentinianis distans. verùm hoc magis apud Valen-
 tinianas, quàm circa situm est. Ego, non ipsum Fanum intellexisse Eginhardum ad Scaldim
 putaverim; sed Valentinianas: circa has verò Fanum. Est hodiè vicus vulgari vocabulo
Fan,

Fan, XI passuum millibus à Valentinianis, III millibus & 10 passibus à Bagaco diffitus: quem antiquum *Fani* nomen Latinum servare puto.

Ceterum *Valentinianensis* milites sæpius citat Notitia imperii. ex quorum vocabulo patet, loci nomen antiquitus non *Valentiana*, ut refert Eginhardus, sed *VALENTINIANÆ* fuisse; ut apud Reginonem quoque legitur. Apud Aimoinum dicitur barbarè *Valleschena*, à corrupto vocabulo, quod etiamnum durat, *Valenchiennes*: in quo Francico more *ch* idem sonat quod apud nos Germanos *sch*. Hæc igitur de Nervii.

C A P. XXIII.

10 De CENTRONIBUS, GRUDIIS, LEVACIS, PLEUMOSIIS, ac GORDUNIS: qui uno nomine postea dicti SUECONI.

CÆSAR, comment. v, de Ambiorige Eburonum rege, qui Nervii finitimis suis svadebat, uti castra Ciceronis, in suis finibus sita, expugnarent; *Facile hac oratione, inquit, Nervii persuadet. itaque confestim demissis nuntius ad Centrones, Grudios, Levacos, Pleumosios, Gordunos, qui omnes sub eorum imperio sunt; quam maximas manus possunt, cogunt. & paullo post: Magnâ manu Eburones, Atuatici, Nervii, atque horum omnium socii & clientes, legionem oppugnare incipiunt.* Socii Eburonum qui fuerint, supra dictum est. 20 per clienteis haud dubiè v dictos populos innuit, qui in clientelâ Nerviorum fuere. Igitur, quia sub Nerviorum hi imperio sive clientelâ fuerunt, dubitare non licet, quin finitimi item fuerint. At quâ regione? A septemtrionibus, ortu, ac meridie, maximâque parte occasus, ita certis terminis populisque Nervios clausi, uti nulli alii intercedere queant. restat pars quædam ab occasu æstivo, quâ Nerviorum fincis lineâ, ab opido *Aeth* ad Scaldis Scarpæque confluentis ductâ, terminavi. itaque, quia nusquam alibi possunt, heic haud dubiè constituendi sunt. Terminus igitur ab ortu brumali, inter eos & Atuaticos, fuit *Tenera* amnis, à confluentem in Scaldem ad opidum usque *Aeth*. hinc dictâ lineâ ad Scarpæ confluentem à Nervii separabantur. à meridie, lineâ à dicto conflente ad confluentem rivi, qui prope Artesiæ vicum *le Venty* incidit in Legiam amnem, ab Atrebatibus submovebantur: ab occasu æstivo, Legiâ & Scalde, ad confluentem usque *Teneræ*, à Morinis. Atuatocorum Nerviorumque viciniam jam antea firmavi: de Morinis & Atrebatibus postea constabit. Continet hodiè solum hoc partem Flandriæ, in quâ opida *Armentiers, Ryffel*, quod Gallis *L'Isle, Dormick*, quod Gallis *Tournay; Oudenarde*, partemque opidi *Aelst*, in lævâ *Teneræ* ripâ, partem item Gandavensis urbis, inter confluentes Scaldis ac Legiæ: deinde Hænoniæ modicam portionem, inter opidum *Aeth* & Scaldem.

At nimis arctis fortasse finibus tot populos inclusisse videar. Nihil mirum. plus agri tribui iis nequit; aliis circum populis reliquum obsidentibus. nec latiorum finium indigent; quum, Nerviorum imperio universos ac clientelæ adjunctos, singulos tenuis atque minutos fuisse, necesse sit.

40 Germanicæ eos fuisse originis, duabus rationibus conjicere licet. primùm, quia sub Nerviorum Germanorum fuerunt imperio, seu clientelâ: tum, quia maxima eorum pars ultra Scaldem; quo Germanicas genteis in Belgicâ finit Plinius.

Nomina eorum, post Cæsarem, nullus umquam scriptor memoravit. interiisse universos, haud credibile; quando nullum heic post Cæsaris arma memorabile bellum. In aliud transisse vocabulum, quemadmodum quinque populi, Eburones, Condrusi, Segni, Cærasi, ac Pæmani, in unum *Tungrorum* nomen, item Atuatici in *Bethasiorum*, & Sicambri in *Gugernorum*, Chatti in *Sunicorum*, Ubi in *Agrippinensium* nomina, haud imperitè fortassis conjecerim. Plinius lib. iv, cap. xvii, Galliam Belgicam sic describit: *A Scaldi incolunt externa Toxandri, pluribus nominibus: deinde Menapii, Morini, Oromansaci, juncti pago, qui Gesoriacus vocatur; Brianni, Ambiani, Bellovaci, Hassi. introitus Castulogi, Atrebat, Nervii liberi, Veromandui, Sueconi, Suesstones liberi, Silvanectes liberi, Tungri, Sunici, Betasi, Leuci liberi, Treveri liberi antea, & Lingones fæderati, Remi fæderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Helvetii, colonia Equestris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium, in eadem provinciâ, Nemetes, Tribochi, Vangiones: hinc Vbii, Colonia Agrippinensis, Gugerni, Batavi, & quos in insulis diximus Rheni. Hassi isti atque Castulogi qui fuerint, nondum liquet. vitiosa esse vocabula, ut *Ubanectes*, pro quo reposui *Silvanectes*, vehementer vereor. Interim Ortelii heic errores, ne nobis officiant, breviter confutentur: qui *Castologos* interpretatus est Flandriæ opidum *Cassel*; & *Hassos* levi conjecturâ versos in *Bassos*,*